

Marianne Jensen og Gitte Jakobsen, familiepleje- og samværskonsulenter i Fabu

Skal plejebørn have lov til at danne tætte relationer til plejeforældrene? Og hvordan kan plejeforældre støtte barnet i forhold til samvær samt forstå barnets reaktion på samvær med forældrene ?

Som familiepleje- og samværskonsulenter stilles vi ofte overfor disse spørgsmål og vil give vores bud på ovenstående ud fra vores erfaringer samt faglige viden.

Plejebarnets mulighed for at opnå tilknytning til plejeforældrene og opretholde tilknytningen og kontakten til forældrene (dobbeltilknytning) er en af de vigtigste forudsætninger for barnets videre udvikling.

Nyere udviklingspsykologier peger på, at børn kan knytte sig til mere end én voksen. Dette fokusskifte fra "den gamle udviklingspsykologi" understøtter Barnets Reforms sigte mod, at flere anbringelser skal ske i familiepleje frem for institution.

For at det kan blive muligt for barnet at skabe dobbelt tilknytning, skal plejeforældrene stille sig til rådighed for og invitere til, at barnet knytter sig til dem. Dette sker ved at plejeforældrene engagerer sig, involverer sig og inddrager barnet i plejefamiliens liv og hverdag og samtidig viser respekt for barnet som et selvstændigt individ, med krav på inddragelse af eget perspektiv samt egne ønsker og behov.

Samtidig skal plejeforældrene arbejde aktivt på, at barnet bevarer relationen til forældrene og evt. udbygger kontakten til forældrene (og øvrige familiemedlemmer). Plejeforældrene skal ikke erstatte barnets forældre, men supplere dem.

En svensk undersøgelse påpeger, at selv børn, som er knyttede til deres plejeforældre og ikke ønsker at blive hjemgivet, alligevel tænker meget på forældre, søskende og bedsteforældre. Det fremgår tillige, at båndene til forældrene kan være overvejende negative, men de er altid stærke og samme svenske forskning sandsynliggør, at et barn kun får dobbelt tilknytning til nye omsorgsgivere, hvis disse omsorgsgivere og forældrene kan arbejde gensidigt og respektfuldt sammen om barnet.¹

Børn kan godt knytte an til flere voksne og det bliver en styrke – en beskyttelsesfaktor for barnet, at have flere voksne, som de er tæt knyttede til.

¹ Der henvises til : Espring,Ulla, og Hagbardt, Sigbritt (1992): Med barns ôgan- in ett barnretateret förhållningssätt i familjehemsvården, Almänna Barnhuset.

At det bliver en styrke og mulighed for barnet fordrer dog, at de voksne, som barnet er knyttet til, anerkender barnets tilknytning til de øvrige voksne og at de voksne samarbejder om, at denne dobbelttilknytning bliver mulig.

Plejebørn har ofte ikke fået deres følelsesmæssige behov tilgodeset i tilstrækkelig grad. Det kan have medført tilknytningsforstyrrelser og uhensigtsmæssige tilknytningsmønstre, som præger deres forhold til sig selv og andre. F.eks. kan det komme til udtryk i form af lavt selvværd, vanskeligheder ved at mærke egne behov og læse andres.

En tryk relation til gennemgående voksne er det vigtigste redskab i støtten til disse børn og unge. Gennem kontakten til voksne, som de får tillid til, oplever sig set af, respekteret og anerkendt af, får de mulighed for at skabe anderledes relationserfaringer. Disse voksne skal vise barnet, at de tror på at udvikling er mulig, at det ikke er barnet, som skal bestræbe sig på, at de to når hinanden. Derimod skal barnet opleve, at den voksne gør sig store bestræbelser på at formå at skabe en hverdag og en relation, som barnet kan være i, som den person han eller hun nu er.

At tilknytningen er tryk betyder, bl.a. at der er kontinuitet, da det anbragte barn er særligt sårbar overfor brud, tilbagetrækning og ustabilitet. Barnets tidlige relationserfaringer er stærke, men kan ændres. Det kræver imidlertid, at barnet gives mulighed for relationsdannelse og tilknytning ved at plejeforældrene stiller sig til rådighed og invitere på en måde som udfordrer lidt, men samtidig respekterer barnets grænser. At barnets relationserfaringer og derved tilknytningsmønstre ændres fordrer endvidere, at plejeforælderen tåler barnets eller den unges afvisning og alligevel fortsat tilbyder sig som tryk tilknytningsperson.

Vi har ofte hørt, at *tidligt skadede børn ikke "tåler" tilknytning*. Denne tilgang er uhensigtsmæssig, fordi den kan hindre, at der arbejdes på at barnet via andre relationserfaringer kan opnå en stor grad af tilknytning og tilknytningserfaringer.

At barnet via en psykologisk undersøgelse vurderes som værende tidligt skadet, ser vi som udtryk for den tilknytningsevne barnet på et givet tidspunkt har udviklet, og ikke som udtryk for, at sådan vil det altid være. Daniel Stern har været med til at ændre på forståelsen af barnets tilknytningsevne. Barnets tidlige erfaringer med relation og tilknytning er stærke og der skal en del til for at ændre herpå, men det er bestemt muligt, hvis man tror på det og møder barnet herudfra i det daglige samspil. Plejeforældrene har en helt central rolle her. Det er uhyre vigtigt, at de ser de små åbninger barnet viser.

I forlængelse af de ovenstående teorier og den tankegang, som vi i Fabu giver udtryk for i ovenstående, er vi optaget af, at de plejeforældre, som vi samarbejder med, får redskaber til at støtte deres plejebørn i de samvær, som de skal have med deres forældre.

I udgangspunktet er vores erfaring, at det kan lykkes at skabe samvær, som er til gavn for barnet. Vi vil godt med det samme slå fast, at der findes sager, hvor børnene har så meget modstand og uro, at det er nødvendigt med en pause, somme tider også flere års pause.

Vi mener, at brud er meget uheldigt og hæmmer udvikling. Plejebørn har ofte oplevet mange brud, ikke fået sagt godt farvel eller fået helet konflikter og deres erfaring bliver nemt, at konflikt medfører brud. Dette er ikke udviklende og holdbart i deres eget liv fremover, så man bør støtte og hjælpe børnene til at opretholde kontakten og få så gode samvær som muligt.

Samværet bør ses som noget, der hører med til barnets liv og "som én af de perler på snor, der er i hverdagen." (Søren Hertz).

Plejeforældre er meget vigtige modeller for børnene. Børnene iagttager og lærer af stemningen før og efter samværet med forældrene. Hvis man som plejeforældre er bekymrede og synes, at det er synd, at børnene skal hjem til deres forældre på samvær, eller er bekymrede over, at børnene ikke får ordentlig kost, søvn, ser farlige ting i tv mv. og viser irritation over det, så fanger børnene det. Det betyder, at de må starte dobbelt bogholderi, lave endnu flere strategier og kommer på stort overarbejde. Dette gør, at energien bliver taget fra den sunde og gode udvikling.

Det bedste, man som plejeforældre kan gøre er, at gå meget langt for at samarbejde og anerkende, at børnenes forældre gør, hvad de magter, at tale realistisk og ærligt med barnet om det sjove og det svære.

Vore hjerner er indrettet sådan, at vi indgår i de mønstre, som vi har lært og bliver inviteret ind i, så selv om et barn på en weekend har en helt anden norm og kultur, har barnet ikke glemt plejeforældrenes normer, når det kommer tilbage. Det starter ikke "forfra", hvis det bliver modtaget imødekommende og venligt af plejeforældrene.

Husk at invitere barnet til samtale om samværet, når det er parat.

Børn, der har modstanden og ambivalensen, hjælper man bedst ved at fastholde, at selv om du lige nu ikke har lyst, så skal du være sammen med din mor eller far, og når du kommer her hjem igen, så gør vi ... Det bør være en hverdagsting, som dets voksne tager ansvaret for at forsætte.

Hvis man har indtryk af, at barnet er i loyalitetskonflikt mellem sine to familier, er det, som det gælder med skilsmissebørn, vigtigt at sætte ord på, hvad man tænker om det, for ellers vil barnet blive meget ensomt med sine følelser, som det jo ikke har abstraktionsevne til at forstå og udtrykke.

Vore erfaringer i Fabu er, at de børn, der på papiret og i oplevelser har de tungeste forudsætninger for at komme i travsel, er de børn der kommer i god vækst og udvikling, når de af deres plejeforældre "fritsættes" og aktivt støttes i at holde af og rumme alle deres vigtige relationer.

Omvendt dræner det et børneliv, hvis barnet skal knokle med den smerte, det er, altid at savne og ikke måtte holde af dem, de nu engang har. At være i et kronisk spændingsfelt er meget hæmmende for god udvikling.

Gennem konkrete episoder og god stemning skal børnene lære, at selv om far glemte at komme, så ringer vi til ham igen, at selv om aftaler om sengetid ikke blev holdt, så taler vi om det med mor på en rar måde, at selv om der ikke var mad, så får man selv en god madpakke med til samværet, at selv om mor ikke gav gave, så hjalp min plejemor med, at jeg havde gave med osv.

Vi har mange eksempler på, at børnene på meget forskellige måder er med at dosere kontakten, når de bliver ældre, og at de bliver gode og værdige aktører i deres eget liv. Hvis vi havde haft mere plads, kunne vi godt have tænkt os at uddybe vores erfaringer fra Fabu yderligere.